RADOMER KIELCER LEBEN № 4 (99) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ יאהרגאַנג. דריטער גראשען 25 פּרייז

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

הײַנט 10 זײַטען.

אדרעסען
„ראַדאָמער קעלצער לעבען“ אין
אין ראַדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Kielce, Staro-Warszawska 34.

אַנאָנסען פּרייז:
אין מילימעטער שורה: פאַר'ן טעקסט 20 גר.
„ 40 „ אין „ „
„ 18 „ נאָכ'ן „ „

22-go stycznia 1926 roku
פאַר'ן אינהאַלט און טעקסט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע ניט פאַראַנטוואָרטליך
ראַדאָם פרייטאג ז' שבט תרפ"ו

דאַנקזאַגונג.

מיר דריקען אויס אונזער דאַנק אַלע ראַדאָמער קרובים, בעקאַנטע און פריינד, וואָס האָבען זיך זוכן דער פרעסע, ווי אויך דורך שריפטליכע בעגריסונג בעטייליגט אין אונזער שמחה.

אסתר'ל (ליפשיץ) און
מאָר"ס האָטקין.
(בראָקלין - ניו-אָרק)

Z okazji zaręczyn mojej siostrzenicy **Frani Cynamon** z p. **G. Breslaurem** życzę szczęśliwej przyszłości.

Mania Zylberszpicówna.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע טאָכטער **פראַניע** מיט ה' גאָטעק ברעסלער ווינשען מיר זיי פיל גליק און א גליקליכען צוזאמענבונד.

עלטערן **צינאַמאָן.**

Z intencji zaręczyn naszej kochanej siostry **Frani** z p. **Gutkiem Breslaurem** życzymy wiele szczęścia.

Mania i Abram
CYNAMON.

טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי“ ראַדאָם

פעראייניגטע טרופּע פון יודישען אַרטיסטען-פעראיין אין ווארשאַ. מיט'ן אנטייל פרויען: ביאַלקאָוויטש, לעבאַרטאָווסקא, זאָם, ראָזענצווייג, שפּילמאַן. מענער: ביאַלקאָדזיטש, בלאָט ווינער, וויינבערג, פעלד, קליינער, שטיין.

פרייטאג דעם 22-טן ד. ח. 8.30 אָוועגד פון **80** גר. ביז **2.50** זל. ווערט געשפּילט צום 3-טן מאָל די פריילעכע אָפּערעטע אין 4 אַקטען פון גאָגער

„לוסטיגער פויגל“

פּרעמיערע! לעצטער נייעס פּרעמיערע!

שבת דעם 23 ד. ח. 8.30 אָוועגד ווערט געשפּילט צום ערשטען מאָל אין ראַדאָם דער לאַנג ערוואַרטעטער שלאַגער פון מיכאַלעסקאָס טעאַטער אין ניו-אָרק פּיעסע אין 4 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ פון קאָרענבלאַט.

דער מיזנער

מיטוואָך דעם 27 ד. ח. 8.30 אָוונט פון 60 גר. ביז 2 זל. ווערט געשפּילט צום 4 מאָל די קאָלאָסאַלע פריילעכע אָפּערעטקע אין 4 אַקטען פון נאָגער

דער לוסטיגער פויגעל.

בילעטען צו באַקומען ביי ה' ציממערמאַן און אין קאַסע פון טעאַטער פון 11 פריה צו אַלע פּיעסען מיט אויף מיט נייע טענץ דער באַלעט מייסטער ה' קליינער אין פּראָבען: „היינטיגע מיידלעך“ „גאַסען-קינדער“ „פריילעכע קבצנים“ און „פּיפּסי פריילעך“.

געשעפטס-פיהרער **לייכטער.**

BANK KUPIECKI w RADOMIU

Spółdz. z ogr. odp.

plac 3-go maja 5 telef. № 14

די קאָאָפּעראַטיווע סוחרים-באַנק נעמט אָן וועקלאַדען פון די קלענסטע סומען אויף שפּאָר-ביכלעך, ערלעדיגט אַלערליי באַנק-אָפּעראַציעס פּינקטליך און צו מעסיגע פּרייזען, צאָלט אויס די איינקאַסירטע געלדער אין דעמזעלבען טאָג.

אַכטונג מיטגלידער פון האַנטווערקער קלוב!

זינטיג דעם 31-טן ד. ח. פּינקטליך 6 אָוונט אין אייגענעם לאָקאַל ווערט פאָרקומען די יערליכע אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג מיט פאָלגענדען טאָג אָרדנונג:

1) באַריכט פון די פאַרוואַלטונג פון קלוב
2) „ „ „ ראַטמענער „ שטאָט-ראַט
3) „ „ „ „ און פאַרוואַלטונגס-מיטגלידער פון דער קהלה
4) „ „ „ קולטור-קאָמיסיע
5) פרייע פאָרשלאָגן.

די פאַרוואַלטונג

יעדע ווירטין דאַרף וויסען,

אַז די מאַטשט צו פּאָדלאָגעס.

„JAŚNIEJ SŁOŃCA“ גיט צו די פּאָדלאָגעס, פּאַסאַזשקעס און לינאָלעאום אַ שיינע און לאַנגדויערנדע זאַפטיגען גלאַנץ אָהן בענוצען זיך מיט בערשטען.

„Jaśniej Słońca“

פערטרעט איל-פאַרב, פאַרבט ווייסע פּאָדלאָגעס אין פערלויף פון אַ שעה אויף די פאַרבען:
מאַהאַגאָניאָווע און טיינקעל אָרזשעכאָווע
פּרובט און איהר וועט זיך איבערצייגען!
פערקויפט אין אַלע סקלאַד-אַפּטעקען, זייף און פאַרב געשעפטען.

Fabryka przetworów techno chemicznych
„MARY“ Warszawa, (Sielce) Zajączkowska 9. Tel. 419.69

אַכטונג שניידער מייסטער אַכטונג

מיר האָבען די עהרע איינצולאַדען אַלע שניידער מייסטער אין ראַדאָם אויף דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג וועלכע קומט פאָר זונטאַג דעם 24/1 1926 אום 6 אָוונד אין לאָקאַל פון האַנדווערקער קלוב.

אויף דער פערזאַמלונג וועלען בעטראַכט ווערען זעהר וויכטיגע פראַגען.

קומט מאַסענהאַפט.

פערוואַלטונג פון שניידער מייסטער פעראיין אין ראַדאָם.

די קולטור קאָמיסיע ביים האַנטווערקער קלוב וואָל 59

מעלדעט דאָס שבת דעם 23 דעם חודש 8 אָוונט וועט ה' ד"ר פּאָמראַק האַלטען אַ רעפעראַט א. ד. ט.

„דער קאַמפּף קעגען שונדליטעראַטור“.

די קולטור קאָמיסיע.

לאָמען געבען מעשר פון אונזער ברויט, פון אונזערע קויהלען, האָלץ און מלבושים,

לאָמען העלפען אונזערע געפאַלענע ברידער!

שוין פיעל יאָהרען האָט די יודישע בעפעלקערונג נישט איבערגעלעבט אַזאַ שווערע צייט, ווי זי לעבט איבער אין די לעצטע פאַר יאָהר זייט עס דויערט דער שווערער עקאָנאָמישער קריזיס, וועלכער האָט אונטערגעריסען די עקזיסטענץ פון טויזענטער און צעהנדליגער טויזענטער יחידים — סוחרים, האַנדווערקער און אַרבייטער.

צוריק מיט 3-2 יאָהר, הגם דאָס עקאָנאָמישע לעבען איז אויך געווען נישט נאָרמאַל און אַלץ האָט געלעבט אויפ'ן חשבון פון דער קראַנקער אַנטווערטעטער וואַליוטע, איז די לאַגע פון דער בעפעלקערונג בכלל און פון דער יודישער בפרט דאָך געווען אַ פערהעלטענסמעסיג נישט שלעכטע: די פאַבריקען האָבען געאַרבייט, דער מסחר איז געווען שטאַרק ענטוויקעלט, אויך דער בעל-מלאכה און אַנגעשטעלטער האָבען געהאַט בעשעפטיגונג און זיך פערדינט זייער חיונה.

נור אָט איז אָנגעקומען דער סאַנאַציע-פעריאָד פון ה' גראַבסקי און די לאַגע האָט אָנגעהויבען פון טאָג צו טאָג זיך פערערגערען: די אונגעהויערע שטייערן-לאַסט האָט זיך ווי אַ שווערע משא אַרויפגעלייגט אויפ'ן מיטעלשטאַנד, דער מסחר איז כמעט ווי אָפּגעשטאָרבען, די פאַבריקען האָבען איינע נאָך די אַנדערע אָנגעהויבען זיך צומאַכען און צעהנדליגער טויזענטער אַרבייטער זענען אַרויסגעוואָרפען געוואָרען אויף דער גאַס, דער בעל-מלאכה איז צוליב דעם אַלגעמיינעם שטילשטאַנד געבליבען זיצען אָהן אַרבייט; הונדערטער און טויזענטער סאָלידע און אָרענטליכע פירמעס זענען געצוואונגען געווען צו אָפּשטעלען זייערע צאָהלונגען און זיך ליקווידירען, און זייערע אָנגעשטעלטע זענען פארבליבען אָהן בעשעפטיגונג.

אין רעזולטאַט פון דעם אַלעמען — אַ קאָלאָסאַלע אַרמעע פון רואינירטע, נויט לײדענדע, פון לעבענס-ראַד אַרויסגעשטויסענע מענשען.

טראַגיש איז די לאַגע פון אָט די אַלע „נעוועזענע מענשען", פון די נעכטיגע בעל הבית'ישע עלעמענטען צוגעוועהנט צו אַ אַנשטענדיגען לעבען פון אייגענעם פערדינסט. אין פיעל פאַלען זאָגאַר צו אַ געוויסען וואוילטאָג. קענען זיי זיך היינט נישט אַראָפּלאָזען צו דער מדרגה פון אַ „עני חוזר על הפתחים", קענען נישט אויסשטרעקען די האַנד און בעטען הילף, ווי ס'טוען די דערצו שוין צוגעוועהנטע אָרימע לייט.

אין אָט הערען מיר טאַקי פון שטילע טראַגעדיעס, וועלכע שפּילען זיך אָפּ אין די הייזער פון די דאָזיגע „יורדים": פון פערזעצען און פערקויפען דאָס לעצטע ביסעל האָב און גוטס, פון שמאַכטען אין הונגער גאַנצע טעג, פון מורא'דיגער פערצווייפלונג, וועלכע טרייבט אין אייניגע פאַלען צו זעלבסטמאָרד און משוגעת...

מיט וואָס קען און דאַרף די יודישע געזעלשאַפט העלפען די דאָזיגע קרבנות פון דער ביטערער צייט? זיי וועלען צו אונז נישט קומען וועקען אונזער רחמנות-געפיהל און וועלען נישט קלאַפּען אין די טהירען פון אונזערע וואוילטעטיגע אַנשטאַלטען און חברות. אָבער דאָס ליגט אַרויף אויף אונז די מאָראַלישע פליכט קומען צו זיי, אַריינקוקן אין זייערע פערטלענדעטע ווינקעלעך און זיי ברענגען די מעגליכע הילף, אויף וועלכער זיי האָבען דאָס רעכט צו ערוואַרטען פון אונז נאָך דערווייל זאָטע, איינגעאָרדענטע. און דאָס דאַרף געטוהן ווערן אין אַ בכבוד'יגער, נישט בעליידיגענדער פאָרם, דער געפאַלענער זאָל פיהלען, אַז דאָס ווערט איהם אויסגעשטרעקט אַ ברידערליכע האַנד נישט דוקא פון גביר דעם בעל טובה, וועלכער וויל זיין געוויסען בערוהיגען, נייר אויך פון פאָלק'ס-מענש, וועלכער בעטראַכט עס אַלס געגענזייטיגע הילף, ווייל קיינער ווייסט נישט, ווי אַזוי עס וועט אויסזעהען מאָרגען, קיינער איז נישט גאַראַנטירט דערפאַר, אַז אויך איהם וועט דאָס אומברחמנות'דיגע לעבען נישט אַרויסשטויסען פון דער קאַלעע.

ס'קען דאָ קיין רייד נישט זיין וועגען אַ ברייטער הילפ'ס-אַקציע, וועלכע זאָל נעבען די דאָזיגע געפאַלענע די מעגליכקייט זיך צוריקשטעלען אויף די פיס — צו שוואַך זענען אונזערע כחות דערויף אין יעצטיגען מאָמענט. אָבער אויף וויפיעל ס'רעדט זיך וועגען ברויט און אַ מלבוש פאַר מענשען, וואָס האָבען נישט מיט וואָס אַ טאָג איבערצוקומען, איז עס אונזער אַלעמענס חיוב, אַז קיינער פון אונז טאָר אין דער אַקציע נישט פעהלען.

אין אונזער ציימונג פון דער היינטיגער וואָך איז אָבגעדרוקט אַ הייסער אויפרוף פון „עזרה" צו אונזערע ראַדאָמער לאַנדס לייט פון יענער זייט ים, און אַ אויפרוף וואָס ריהרט שטיינער וואַרפט אַ גרויל מיט זיינע טראַגיש-ריהרענדע שילדערונג פון אונזער נאָך נישט געהערטער לאַגע — דאָס אַליין איז אָבער נאָך נישט גענוג. מיר קענען נישט בלייבען וואַרטען ביז פון אונזערע ברודער פון יענער זייט אָקעאַן וועט קומען אַ ענטפער.

אין בעסטען פאַל, ווען דער רוף זאָל שוין אַפילו טרעפען אין'ם הערצביענדיגען רחמנות-פונק פון זייערע הערצער, וועט אויך נעמען אַ געוויסע צייט ביז פון דאָרט וועט קומען וועלכע ס'איז הילף, ביז דאַמאַלס טאָרען מיר נישט שווייגען, ווייל דורך דער צייט קענען פיעל פון אונזערע נאָהנטע און בעקאַנטע אויסהויכען זייער נשמה און פאַלען פון נויט און קעלט. ביז צו דער קרעסטעמע דאַרף מען אויך אַ טרינק בראַנפען. יעדער איינער איז מחויב אָבצושפּאָרען פון זיין מויל און צו הילף קומען זיינע עלענדען און שמאַכטענדיגען ברודער, וואָס פּייניגט זיך בסוד און זיינע הונגער-יסורים. לאָמען געבען מ ע ש ר עני פון אונזער ברויט, פון אונזערע קויהלען, האָלץ און מלבושים, און לאָמען נישט לאָזען אויסגעהן אונזערע געפאַלענע ברודער מיט זייערע פאַמיליעס.

די גמינע איז בבחינת „קדוש" און מ'האָט נישט קיין רשות זי צו-קריטיקירען — ביז'ן 29—טען יאַנואַר, ביז יענעם טאָג ווען די קעסמענבערג-פּיאַנע וועט ענדליך ענדגילטיג געלעזט ווערען, טאָר מען איהר נישט טשעפּען, אַנדערש הייסט מען „פעררעטער" און ביי עטליכע מה יפית'ניקעס ווערט מען באַלד געשטעמפעלט אַלס „צוויי זייטיגער" דעריבער זאָל מען איצט נישט פרעגען די גמינע, וואָס פאַר אַ הילפ'ס אַקציע זי האָט דורכגעפיהרט אין היינ־

י. מ. שוויכעטזאָהן

אין אָפּגרונד

(אַ שפּאַנענדע געשיכטע פון היינטיגער צייט).

— אָה גרויסער גאָט, ראַטעווע אונז פון די ווילדע מענשען!

אונטער אַזעלכע ריהרענדע תפילות און האַרצרייסענדע געוויינען איז מיסטער פיליפ'ס וואוינונג ביסלעכווייז אויסגעליידיגט געוואָרען; יעדער האָט גענומען זיין שטיקעל סחורה, פערנאָטירט זיין אַדרעס אין מיסטער פיליפ'ס גראָבען „אַבאָנאַמענטען-בוך", זיך ברידערליך געזעגענט מיט די פרויען-סוחרים און מלא שמחה פערלאָזט דאָס ווייסע מאַרמאָר-הויז, פאַר וועלכען עס זענען געשטאַנען אויטאָ'ס און זיי אַלע אָבגעפיהרט אַ שפּאַרען מהלך אין די טיפע, זאַמדיגע, איבערגעברענטע, ווילדע סטעפּעס. דאָ האָבען זיך די פליהענדיגע אויטאָמאָבילען אָפּגעשטעלט, די שוואַרצע זענען אַרויסגעקראָכען, ווי גנבים, זיך אין אַלע זייטען אַרומגעקוקט, נאָכגעשלעפּט די מיידלעך, ווי אַ טויטע שטיק סחורה, וואָס מ'שלעפּט אַרויס אין בהלה פון אַן אויסגעהאַקט שלאָס, און נעלם געוואָרען מיט זיי אין טיפע גרעזער, פון וואַנען מ'האָט אין אַ מינוט אַרום זייער געביין נישט אַרויסגעזעהן...

די אויטאָ'ס האָבען זיך אויפגעכאַפּט, אָפּגעלאָפען נאָך אַ שפּאַר שטיק וועגס און ווידער געבליבען שטיהן. דאָ זענען די אינדיאַנער אַרויסגעשפּרונגען, פריהער מיט בלויזע אַרויסגעשטעקטע קעפּ, צי עס ציהט נישט נאָך עמיץ, און דערנאָך, אָהן אַ פּיפּס אַנטרונען געוואָרען מיט די איינגעהאַנדעלטע סחורה; זיי זענען געלאָפען, ווי גייסטע יעגער, וואָס קענען גוט די געגענד

ראדאמער לאנד'ס-לייט!

אלע יודישע צייטונגען פון יענער זייט ים, סיי אין אמעריקא, קאנאדע און בכלל אין אלע יודישע ישובים, וואו ס'געפינען זיך אונזערע ברודער — ווערען הייס געבעטען איבערצודריקען דעם אויפרוף.

ווען צו דער טרויריגע וועלט-קריג האט גענומען א ענדע, די אנגעמאכטע חרבנות האבען פון זיך געלאזט פיהלען, האט צוזאמען מיט'ן פוילישען אידענטום, געלאזט זיך הערען אויך די קרעכצען פון אונזער שטאדט

איהר ברודער פון יענער זייט ים האט זיך גערעכענט מיט אונזער וועהטוג, ערשיטערט זענט איהר געווארען פון די אלע ידיעות און איהר האט אונז ווירקליך געהאלפען. אררייע יאהרען האט איהר אלץ אין איינעם געשיקט הילף און ווען די לאגע פון פוילישען אידענטום האט זיך א ביסעל פערבעסערט האט איהר אויפגעהערט די רעגולערע שטיצעס ארייינצושיקען.

אשפארע פאר יאהר איז שוין א דוהך, ווי די היגע יודישע בעפעלקערונג האט מיט אייגענע כחות אויסגעהאלטען די היימישע הילפ'ס אינסטיטוציעס, אבער אין דער לעצטע צייט איז געקומען א איבערברוך אין געזעלשאפטליכען לעבען: די מאטעריעלע לאגע פון היגען אידענטום האט זיך זעהר פערערגערט, זי איז נישט א סך בעסער ווי אין די ערשטע נאך מלחמה צייט, א יב אין יענער צייט איז נאך געוועזען א ביסעל אזוי גערופענע מלחמה גבירים, איז שוין היינט זייערע פערמעגענס אוועק ווי מיטן רויך. מענשען וועלכע זענען געוועזען בעווארגט מאטעריעל-אזעלכע וואס האבען זיך ערנעהרט בכבוד און אויך אנדערע געשטיצט, מוזען היינט ארויסשטרעקען די האנד נאך שטיצע, מענשען, וועלכע פאר דער אויסערליכקייט שפילען נאך די ראל פון גבירים, קומט ביי זיי פאר טראגישע סצענעס: מ'הונגערט, מ'פרירט און מ'מוז נאך מאכען א אנשטעל, אז ס'איז נישט אזוי שלעכט, ביי א סך האט שוין דאס פערשטעלטקייט געפלאצט, די נויט, די פיין האט געמאכט אנ'עק צו די בושה...

אבער געגענאיבער דעם שטעהן מיט פערלעגטע הענד און מיט צער בליקען די היגע אידישע כלל-טהוער, מ'זעהט ווי מענשען בעטען רעטונג און ווי זיי געהען אונטער און מ'קאן זיי נישט העלפען, העלפען קאן מען נישט, ווייל מ'האט נישט וואו די מיטלען צו נעמען, צוויי פראצענט פון די היגע אידישע בעפעלקערונג אפילו איז נישט בכח צו שטיצען.

קרעכצען פון שמאכטענדע דערגרייכען צו אונזערע אויערען, אבער וואו נעמט מען פאר זיי די שטיצע? מ'זוכט די וועגען, דורך וואנען די שטיצע קאן קומען, אבער אלץ איז פערמאכט; נור נאך איין טהירעל פון האפנונג איז נאך נישט פערשלאפען, צו אייך ליבער ברודער פון יענער זייט ים זענען געווענדעט די אויגען פון א גרויסער צאהל בעפעלקערונג, וועלכע נויטיגט זיך אין שטיצע. די היגע ברודער און שוועסטער'ן אייערע, וועלכע טרינקען אויס די גאנצע מאס ביטערקייט, שטרעקען אויס צו אייך די האנד און בעטען: הילף!— די טויזענטער אייערע נאהנטע און בעקאנטע, וועלכע זענען אמאל געוועזען — און איהר געדענקט דאס נאך פון דער אלטער היים — שענע סוחרים בעל-הבתישע און בכבוד'יגע בעלי-מלאכות, ליידען היינט הונגער און נויט, אבער נישט גלייך זענען די ליידען פון היינט צום פערגאנגענעם נעכטען; טאג-טעגלעך ווערט די לאגע אלץ ערגער און אויך די פערספעקטיווען אויף ווייטער זענען נאך מעהר טרויריג.

ביים היינטיגען טאג שטעהן ביים געזעלשאפטליכען רודער אלט אויסגעפרובטע כלל טהוער, געניטע און צוגעווי-מענשען. די אלע האבען זיך קאנצענטרירט ביי דער איבער-ניי-ארגאניזירטע געזעלשאפט „עזרה".

ראדאמער לאנד'ס-לייט! איהר געדענקט נאך געוויס דעם אמאליגען „לינת-הצדק", די אינסטיטוציע וועלכע איז געוועזען דער קרוין פון אונזער שטאדט, דער אמאליגער „בית-לחם" זיי האבען פערשאנען די ערנסקייט פון דער לאגע און האבען זיך צוזאמענגעגאסען אין איין אינסטיטוציע, יעדער פאר זיך ערפיהלט איהרע אנגעוויזענע טעטיגקייטען. מיט די לעצטע כחות זענען די דריי אבטיילונגען טהעטיג, מיר זאגען נישט, אז אונזער טהעטיגקייט איז גענינגענד, מיר ווייסען אז מיר האבען נאר די מעגליכקייט צו העלפען א קליינעם טהייל; אבער מיר זענען אין אזא לאגע, ווי יענער וואס זעהט פון דער ווייטענ'ס, ווי א מענש טרינקט און קאן איהם נישט רעטען...

אין נאמען פון די טויזענדער, וועלכע ערווארטען אייער שטיצע, רופען מיר אייך און מיר וועקען אייער ברודערליך געפיהל: ארגאניזירט לאנד'ס-קאמיטעטען! שאפט די מעגליכקייטען צו לינדער'ן די נויט פון אייערע ברודער פון דער אלטער היים! צעגערט נישט מיט אייער הילף! שטעלט אייך אין פערבינדונג מיט די געזעלש. „עזרה" „בית-לחם" און „לינת-הצדק", אין וועלכע ס'זענען פערטרעטען אלע שיכטען פון דער היגער בעפעלקערונג.

מיט א הייסע געשריי פערענדיגען מיר אונזער אויפרוף:

-- ראטעוועט די נאך נישט דערטרונקענע!

אין נאמען פון די טויזענדער אונגליקליכע און אין נאמען פון די געזעלשאפטען „עזרה" „לינת הצדק" און „בית לחם"

פארזיצענדער: יצחק ביאלסקי.

וו.: ד"ר זאב צונג, שמואל קארמאן.

פערוואלטונג'ס-מיטגלידער: ד"ר ה. לעווין,

לייזער פרענקעל, העניך וויינטדויב,

מיכל ריכטמאן, משה קארמאן.

טיגען שווערען וויינעצר, וויפיל זי האט גענעבען פאר פילאנטראפישע צוועקען, ווי אזוי און אוף וואס פאר א גרינגשעצענדען אופן זי האט בדוחק קוים אויסגעצאהלט 1000 זלאטעס (גראשענ ס ווייז) פון דער פאריאהרדיגער עזרה-סיבסידיע. (טויזענד זלאטעס איז נאך די גמינע שולדיג דער עזרה) לאמען יעצט נישט פרעגען קיין קשיות אויף דער גמינע. זאלען מיר אליין עפיס אנהויבען טוהן, כדי צולינדערען די גרויסע נויט פון אונזערע אויסגעהונגערטע און אויסגעפרווירענע ברודער, אחד המרבה ואחד הממעיט, זאל זיין פיט עפיס, וויפיל יעדער איינער איז נער בכח און לאמען נישט בלייבען שטום צו די ביטערע זיפצען און קרעכצען אין די הונדערטער שטובען פון בכבוד'יגע אי-בייטסלאזע און יורדים.

לאמען פון אונזער צעהן ביסענס ברויט אוועקגעבען איין ביסען, לאמען געבען מעשר!

ב. צוויג.

ארום, און מיטן לעבעדיגען פאנג געהאפעטט איבער סקאלעס און גריבער, אז עס האט זיי גארנישט געשאדט.

דער נעגער איז גארנישט געפאהרען אין יענער ריכטונג, וואס אלע; איהם האט א ספעציעלער אויטא אוועקגעפיהרט ערגיין אין א גאנץ אנדערע געגענד, צום פארט צו. דא האט ער זיך מיט סארא'ן אפגעשטעלט אין א גרויסען, אינטערנאציאנאלען רעסטאראן, וואו עס איז געווען צו בעמערקען בלויז נעגערס און אינדיאנער. אייראפעער זענען דארט געווען וועניג, כמעט ווי גארנישט. דער נעגער איז געווען קלוג און פארשטאנען, אז צוליב זיין שעהנע אייראפעערין, מוז ער אויסמיידען אלע ערטער, וואו עס קענען זיך געפינען איהרע בעקאנטע אין היימישע פון אייראפא, זי זאל זיך מיט קיינעם נישט קענען דורכרעדען.

אין זעלבען האטעל האט ער געווארט אויף א שיף, וואס זאל אפגעהן קיין מעקסיקא..

אז די אויטא'ס האבען שוין געהאט צעטראגען מיסטער פיליפ'ס קונים איבער אלע וועלט רוחות, האבען זיי זיך צוריק אומגעקעהרט צום ווייסען סארמער הויז, מחמת זיי זענען געווען דאס אייגענטום פון מיסטער פיליפ עט קאמפאניע, וואס זענען ספעציעל געהאלטען געווארען צום „געשעפט" זיי זענען פערפאהרען אין גרויסען הויף, אריין אונטער א פערמאכטע שאפע און געווען גרייט אויף יעדען ווייטערדיגען בעפעהל.

אז די שאפערס זענען אריין אין גרויסען קאנטאר פונ'ם מיסטער פיליפ און אפגעגעבען א בעריכט, אז אלץ איז אוועק כשורה אין דער בעסטער ארדנונג. אהן א שום מכשול, האבען זיך פרשט חברה רעכט געפרעהט. מיסטער פיליפ איז ארויפגעפאלען אויף מענדעלי'ן און אויסגעקושט איהם יעדעס אבר, ווי א טאטע זיין בן יחיד, וואס איז זיין גאנצער שפייזער.

(פארטזעצונג קומט).

מאיר הערץ.

דער אלטער גערער רבי.

(דעם שפת אמת פטירה ה' שבט תרס'ה).

(א חסידיש מעשה'לע).

גער.

כ'מורנע, טריבע טעג. איבער'ן קליינעם בלאָטיגען שטעטיל שפרייזט מיט וואַסערדיגע טריט אַ קאַלטער, פוילער רעגען, וואס בעגלייט דעם הערבסט, די רינעס קאַפּיען אין אַ מאָנאָטאָנעם שלעפּערדיגען טיק-טאַק, ווי דאס מידע איבערגעריסענע געוויין ביי א גוסס, וואס שטאַרבט אָב א ליאַדע מינוט.

די קליינע הייזלעך שטעהען אָבגעצוואָגענע און טוליען זיך איינער אין צווייטען פון שרעק פאַרן אָנקומענדען ווינטער.

צוויי פנים'ער הענגען אין דער לופט און זייערע שווארצע אָפּלען שפּיגלען זיך איבער'ן שטעטיל, דאס בענעגענען זיך דער אָוועקשוועבענדיגער הערבסט מיט'ן אָנקומענדיגען ווינטער, ביידע קוקען זיי אויפ'ן שטעטיל און דעריבער איז עפּעס אזא גרויליכע חשיכה.

גער שלאָפט. איבער אלע פענסטער זענען לאָדענס בעשלאָגען און וויקען זיך אין כליאפעדיגען רעגען. ס'איז דער צווייטער משמור פון דער נאכט, יעדעס נאכט־לעמפעל, וואס האט ערשט מיט א פאר רגע'ס צוריק ארויסגעצאנקט דורך א שמאָלע שפּאַרע פון א צוּוואַס געלעכערטען לאָדען, איז פערלאָשען געווארען און אויסגעגאנגען.

די לאַמטערען אויף די עטליכע סלופּעס, וואס זענען שיטער צעשיט איבער די שמאָלע געסלעך, האבען שוין אויפגעהערט צו לייכטען איבער'ן שטעטיל, די קנייטלעך האבען ביז'ן דנאָ דעם נאפט אויסגעזויגען און ווי אַנגע'שכורטע אנטשלאפען געווארען. פערמאַכט די אויגען און איבערן שטעטיל איז נאך מעהר פינסטער געווארען.

אי'ן א זייטיג ענג גסיל שלאָגט זיך אָן אין דער נאַסע אויסגעקנעטענע בלאָטע א לענגליכער בלייכער פּאַס שיין, וואס פאלט ארויס פון א נידריג הייזעל.

גער שלאָפט.

אין דער לופט העכער אָטעמט א־ראב אַ קעלט, א ווילדער ווינד האט זיך צעבושעוועט, רייסט די דעכער און פייפט אריין אין די קוימענס מיט אזא רוגזה און צעטראָגענקייט, ווי ער וואלט עפּעס אנ'אויסטערלישע בשורה צוטראגען געבראכט.

שלאָפען זיי די גערער איינוואוינער זעטיגער און מידבר אין דער נאכט פונם פייכטען רעגענדיגער וועטער, ווי עמיצער וואלט זיי אויף להכעיס פערוויגט און איינגעשלעפערט נישט צו הערען דעם ווינד'ס יללות, וואס איז פון העט-ווייט אנצולויפען געקומען און רופט דאָרט אהין...

נישט ווייט אין טאָהל ליגט די ווייכסעל, דארט בלעזלען זיך די פאַליעס אין אזא צעווילדעוועטען קאַראהאָד, ווי מיליאָנען קולות וואָלטען זיך פון גרעסטען יאוש צעשריגען, די וואָלען שטעלען זיך אויף ווי העלדישע רייטער, זיי ווערען פערפאַלען פון אנדערע און ווערען אונטערגעבראכען אין פאלען אנידער, די פאַליעס ווערען מעהר און מעהר און זיי לויפען מיט א רעש איבערן ווייסעל-רוקען, ווי זיי וואלטען פון ווייטע ימים אנגעקומען.

גער הערט נישט און דרימעלט אין א טיפער פינסטערניש.

איין איינציג נידריג הייזעל איז עפּעס וואַכעדיג, דוכ'ן לאָדען דארט שלאגט זיך דורך א דינער פאדים'דיגער מאַטער שיין, וואס קורטשעט זיך אין הויפענס שאָטענס, דארט וואוינט דער גערער רבי. איינער איז ער אין גאנצען שטעטיל און אפשר אין א סך, סך שטעטלעך, וואס שלאָפט נישט.

אויך ער, דער אלטער רבי, האט זיך שוין געהאט געלייגט שלאָפען, האט שוין געהאט צוגעמאַכט איין ברעם, איז ער אָבער באלד דערציטערט געווארען, אויפגעשפרונגען פון געלעגער און פון בעט אראָב, שפּאַנט ער איינער אליין איבער'ן קליינעם שטיבעל און איז זעהר צערודערט. שטאַרק צעטראָגען לויפט ער הין און צוריק אין בעגלייטונג פון א קריכעדיגען שאָטען. פלוצלינג שטעלט ער זיך אָב ביים פענסטער און האָרכט אַרויס, ווי אין דרויסען רייסט א בוזשע און עס פאַלען שטיקער בלעך פון די דעכער. מיט אמאָל הערט דער אלטער רבי, ווי דער גאנצער דאך איבער זיין הייזעל האָט א שמעטער אראָב געטוהן מיט אזאַ שטורם, אז עס האָבען זיך פערשטיקטע קולות ארויסגעריסען מיט א רעש:

— האָ, איהר שווייגט, ביי פאָרט-אָרטור גיסט זיך יודיש בלוט און אייערע הסידימ'ס בלוט ווי וואַסער און איהר שווייגט און זענט נישט מרעיש עולמות, האָ, האָ? —

ווערט דער אַלטער רבי זעהר שטאַרק מבולבל. אַ אימה'דיגער צאַפּלעניש כאַפּט איהם אַרום, שפּיצט אויס די אוירען, עפּיס זענען איהם קענטליך די קולות, ווי ער וואָלט זיי ערשט נעכטען אָדער אייערנעכטען געהערט ביים שלום-נעמען. מיט יעדער רגע זענען איהם די אוירען קלאָרער און לויטערער געוואָרען, ער האט ביסלעכווייז, ביסלעכווייז דערהערט אַלע קולות פון זיינע חסידים און פון זיי אַלע האָט ער אַרויסגעהערט די רופענדיגע קולות פון זיינע חסידים, וואָס האָבען זיך פאַר איהם מזכיר געווען מיט א קליינע צייט צוריק, איידער זיי זענען אוועק אין דער מלחמה צו דעם פעסטונג פאָרט-אַרטור, פאַר'ן פענסטער האָט ויך דער גאַנצער שטורם צוזאַמענגענומען און אנגעהויבען רייסען אפילו די וויטרינעס פון די פענסטער. דער גערער האָט שוין אפילו אָנגעהויבען פיהלען אויף זיך דעם קאַלטען ווינד, וואָס האָט געזושעט און געפייפט מיט אנ'אומגעלופערטען כח, האָט ער שוין מעהר נישט געקענט בלייבען אין שטוב, האָט זיך אַרומגעבאַבעלט אין אַ גראָבען באַרכענעם שלאָף-ראָק און איז אַרויס אין שטעטיל. אַרויסקומענדיג האָט ער דאָס שטעטיל נישט דערקענט. אַ חשיכה, אַ אימה. וואָלקענס ווי די גראָבע פעטער טינט פליהען איבער'ן שוואַרץ-סאַזשעדיגען הימעל, ווי זיי וואָלטען זיך געאיילט צו לעשען מיט זייערע אָנגעפילטע בייכער וואסער אַ גרויסע שרפה. אַ ווינד שפרינגט און רייסט וועלטען, שטעהט ער און הערט ווי די ווייסעל שרייט איבער מיט איהר וואַסער-רעש דעם גאַנצען שטורעם. איז ער אַהין אַרויף אויפ'ן באַרג, טיף זיך איינגעקוקט אין דער ווייסעל און האָט געזעהן, אויף אַזוי ווייט און ברייט, אַזש וואו די ווייכסעל לאָזט זיך אויס און פאַלט אריין אין ים אַריין. דאָרט האָט ער ערשט דערזעהן ווי רער ים קאָכט און זידט ווי אין א גהינם-קעסעל. שיפען ווי די ריזען פיל אַנגעפּאַקט מיט חיל, וואָס יאָגען זיך מיט פייערדיגע רגזה און איינער וואַרפט אויפ'ן צווייטען אָנגעגליהטע שאַרפע פיילען. האָט ער טיפער געקוקט, האָט ער דערזעהן ווי צווישען שווימענדיגען חיל זענען פאַרהאַן א סך פון זיינע חסידים, וואָס זענען ערשט מיט אַ פּאַר וואָכען צוריק ביי זיין „טיש" געזעסען. ער האָט דערקענט זייערע פּנים'ער, האָט ער אויסגעשטרעקט די הענד, געוואָלט זיי כאַפּען און מציל זיין, אָבער איידער וואָס ווען, זענען שוין די שיפען אַרונטער אונטער דער דעק פון ים און דערטרינקען געוואָרען. ער האָט ווייטער געזעהן, ווי איין שיפעל פאָהרט אונטער'ן ים און לייגט אונטער מינעס אונטער אַ צווייטער גרויסער קריגס-שיף, האָט ער אָנגעהויבען שרייען מיט'ן גאַנצען כח, האָט איהם אַ וואָל אַ שפּריץ געטוהן איבער'ן מויל און ער האָט געמוזט אנטשוויגען ווערען... אַז ער האָט נאָך ווייטער געקוקט האָט ער געזעהן די פעסטונג פאָרט-אַרטור, ווי מ'שיסט דערויף אין אַרום אויף ווייטע און ברייטע פעלדער זענען בדידער-קבר'ים אויסגעשפּרייט. ער האָט געזעהן ווי מ'גבהט אויף אַפּאַקעס און געהערט ווי יודען שרייען „שמע ישראל". נאָך האָט ער געזעהן, ווי צוויי יודישע יונגעלייט גיבען זיך בשעת א קליינע הפסקה הקיזת כח, און שווערען זיך צו, באם איינער פון זיי וועט פריהער געטויט ווערען זאָל איהם דער צווייטער ברענגען צו קבר ישראל, און אַז ער האָט זיך גוט איינגעקוקט אין זיי, האָט ער גלייך דערקענט, אַז זיי זענען זיינע צוויי חסידים און דוקא פון די גרויסע תכשיטים. זעהענדיג דאָס האָט דער שפת אמת איינגעפלאָזט אַ טרער אין דער בוזשעדיגער ווייכסעל, האָט די ווייכסעל נאָך מעהר אויפגעזאָטען און דער גערער האָט געזהן ווי שיפן שווימען אין טייכן בלוט און לויפען הין און צוריק, אַזוי לעמפּענדיג האָט די ווייכסעל געפּאַטשט מיט די פאַליעס און בעשפּריצט מיט בלוט זיין שלאָף-ראָק. דער גערער האָט שוין מעהר נישט געזעהן, איז אהיים געגאַנגען אונטער געשרייען פון מיליאָנען קולות וואָס האָבען איהם נאָך געיאָגט ביז א היים — — —

אַריינקומענדיג אין שטוב איז ער אויף דער ערד אַנידער געפאַלען און געשריגען ווי אַ לייב: ניין, מעהר וויל איך נישט לעבען, ניין מעהר נישט!

מענדיל משמש האָט דערהערט ווי אין רבי'נס שטיבעל איז עפּיס אַ שטאַרק געדרודער, איז ער פון געלעגער אין דער צווייטער שטוב אַראָפּ, מורא געהאָט די קליאַמקע אָנצוריהרען און איז שוין מעהר נישט איינגעשלאָפען, נאָר כסדר געקוקט צום אַלטענס שטיבעל און געציטערט ווי אַ פיש.

אַז ס'איז שוין געווען לאַנג טאָג און פון אַלטענס שטיבעל האָט מען גאָרנישט געהערט. האָט שוין מענדיל

משמש פערשמאַנען, אַז דאָרט האָט עפּ'ס געמוזט פּאַרקומען, ווייל אַלע טאָג אין דער צייט האָט שוין דער רבי איהם לאַנג גערופען, האָט מענדיל באַלד צו-וויסען געטוהן אין הויף, זענען די קינדער אריין און געטראָפען דעם שפת אמת אַ מסוכן'דיג קראַנקען.

אַז מען האָט אין אַ פּאָר טעג אַרום אַרויסגערופען אַ גרויסען פּראָפעסאָר, האָט ער געזאָגט, אַז אַזאַ קרענק האָט ער אין זיין לעבען נישט געזעהן. ער האָט ערקלערט, אַז דער גוף און אַלע איברים זענען שוין לאַנג טויט און אָבגעשטאָרבען. נאָר דער איינציגער מוח, וואָס לעבט.

אַז ר' אברהמ'לע סאָכאַטשאָווער, ז"ל דעם קאָצקער רבינ'ס אַ איידעם, איז געקומען מבקר חולה זיין, האָט ער תופס געווען די קינדער'ס קפידה, וואָס האָבען מורא געהאַט פאַר אַ עין-הרע, צוליב'ן חלישת-דעת, וואָס דער גאַנצער קאָצקער עולם איז אריבער קיין גער, דאָס דערפיהלענדיג איז דער סאָכאַטשאָווער שוין מעהר נישט אריין.

נאָך דער פּטירה האָט דער סאָכאַטשאָווער שטאַרק בעדויערט, וואָס ער האָט זיך נישט געזעהן מיט'ן שפת אמת. ס'וואָלט דאַמאַלס, האָט ער צוגעגעבען, אפשר אַנדערש געווען...

אַ טייל חסידים האָבען געמאַכט תּרעומות און געגלויבט, אַז ווען מ'לאָזט אריין דעם סאָכאַטשאָווער מבקר חולה זיין, וואָלט דער שפת אמת לעבען געבליבען...

ווי אַזוי מ'האָט מיך אַרויסגעכאַפּט פון טאָפּ

(קליינער פעליעטאָן).

(מאָנאָלאָג פון אַ ראַדאָמער גע'שחט'ענע גאַנז).

אויף אַ „בעשטימט" אָרט אין ראַדאָם האָבען זיך צונויפגעטראָפען אַ גאַנצע מהנה רעקווירירטע געשחט'ענע גענז, הינער און אינדיקעס. צווישען וועלכע כ'איז אָבגעהאַלטען געוואָרען אַ שטורמישע אסיפה, און איין מאָגערע, דאַרע גאַנז איז אַרויסגעטרעטען מיט אַ שאַרפע רעדע אין פאָרם פון אַ בייסיג-סאַרקאַסטישען מאָנאָלאָג, וואָס איז דורך אַלע גע'שחט'ענע און געשינדעטע עופות אויסגעהערט געוואָרען מיט גרויס שפּאַנונג. היות ווי אונזער צייטונג'ס-רעפּאָרטער איז איינגעלאַדען געוואָרען אויף דער דאָזיגער פּראָטעסט-פערזאַמלונג, האָבען מיר די מעגליכקייט איבערצוגעבען אונזערע לעזער דעם בעריכט, אַלע אנגענומענע רעזאָלוציעס און דער עיקר דעם אינטערעסאַנטען געהאַלטענעם מאָנאָלאָג, וואָס איז דורך אונזער רעפּאָרטער אויפגעכאַפּט געוואָרען כמעט סטענאָגראַפיש, וואָס מיר גיבען איבער וואָרט-ביי-וואָרט.

דער אינהאַלט פון מאָנאָלאָג, געעהרטע לעזער און לעזערינס, האָט אַזוי געקלונגען: היינטע גע'שחט'ענע אסיפה, איך בעט מיך אויסצוהערען און מיך לאָזען אָבשילדערען דעם יושר פון אַ יודישע קהלה, פון איהרע פּרנסי הדור און רעגיל-פיהרער. ווי איהר זעהט רינט נאָך פון מיר דאָס בלוט, אָבער דאָס בלוט איז נישט בלויז פון שוחט'ס חלף, נאָר דאָס בלוט רינט מיר אויך פון האַרץ, וואָס קען נישט איבערטראָגען אַזאַ אונערהערטע עולה. טאַ הערט: איך בין אַזוי, ווי איהר, אויפגעהאָדעוועט געוואָרען אויפ'ן דאָרף, מיין בעל הבית, אַז ער האָט געזעהן, אַז ער וועט פון מיר קיין גרויס נחת נישט האָבען, אַז כ'וועל ביי קיין פאַל נישט נעמען אויף זיך קיין גראָבען אויסגעפּאַשעטען גווידער, האָט ער בעשלאָסען מיך אַוועקצופיהרען אין שטאָדט אריין צופערקויפען. איבער'ן גאַנצען וועג האָב איך שטאַרק געבעטען דעם בעשעפער פון אַלע ברוא'ם, איך זאָל אריינפאַלען אין אַ יודיש הויז, וואו מען שחט, מען מאַכט כשר, מען זאַלצט איין, און מען מאַכט אַ ברכה. וואָס זאָל איך אייך דערצעהלען ליבע גע'שחט'ענע חברים און חבר'טעס, ווען כ'בין אָנגעקומען אין שטאָדט אריין און מיין בעל הבית, דער פויער, וואָלנטי, האָט זיך אָבגעשטעלט מיט זיין פערד און וואָגען אויפ'ן וואָעל, האָב איך געכאַפּט און מיט די אויגען זיך געבעטען ביי די כשר'ע יודישע קינדער, וואָס האָבען זיך געטאַרגעוועט אויפען מאַרק מיט די פויערים. זיי זאָלען אויך אין מיר נישט פערגעסען און אַהיימקויפען מיך לכבוד שבת. דער האַר פון דער וועלט האָט צוגעהערט מיין געבעט און יודישע ווייבלעך האָבען זיך לסוף אייך צוגעטאַרט צו מיין פיהר און גענומען מיך אויסהאַנדלען. איך האָב מיך אָנגעבלאָזען כ'זאָל אויסזעהן פעט און געבעטען זיך: קויפט מיך ווייבעלעך קויפט מיך — אַסך ווייבער האָבען מיך צוריק אריינגעוואָרפען אין דער פיהר, אשר בכן כ'בין צו-מאָגער. מיין בעל-בית, אַבשעצענדיג מיט מיר ביז פּאַרנאַכט, האָט פון מיר אָראָבגעלאָזט די פּרייז אויף האַלב-געלד און אַ אָרים יודיש קינד האָט מיך צוגעקויפט צומאַכען פון מיר אַ שטיקעל געבראָטענס אויף די שבת ברכות פון איהר קינד'ס שמחה. ווי גרויס מיין פרייד איז געווען, ווען דאָס אָרימע ווייבעל האָט מיך אַרויסגענומען פון דער פיהר-שטייג, בין איך אייך נישט אין שטאַנד אָבצומאָהלען. איך האָב געפּאַטשט מיט די פליגעל און אַרויסגעשפּרונגען פון שטייגעל צו איהר אין די אָרעמס, וועלכע האָבען מיך שנעל אַהיים געטראָגען. מ'האָט מיך גלייך געשיקט צום שוחט און ווי נאָר מ'איז געגאַנגען מיך איינוויקען, זענען פּלוצלינג אָנגעקומען צו-לויפען צוויי ערל'ם מיט אָבגעגאָלטע גאָמבעס און גרויסע גע-

דאָס שלעכטע ווייב.

געווען אַ מאָל אַ בחור, וואָס האָט ליב געהאַט לעבען, און אַזוי ווי ער איז געווען רייך און קיין דאגת פּרנסה האָט ער נישט געהאַט, איז ער געזעסען טאָג און נאַכט און האָט געלערנט, יאָהר איין, יאָהר אויס, ביז ער איז שוין געוואָרען אַנ'אַלטער בחור.

זענען געקומען צו איהם שדכנים און גענומען טענה'ן: „נעבאָך, ווי זיצט עס אַ יוד איינער אַליין, אָהן אַ פרוי, אָהן אַ בעלת הבית?" אָבער ער האָט זיי יעדעס מאָל אָפּגעלייגט אַלץ מיט „שפּעטער אַמאָל", ביז איינמאָל ווען די שכנים זענען צו איהם שטאַרק צוגעשטאַנען, האָט ער זיי געענטפערט:

„אַז איהר וועט אויסגעפינען אַ פרוי, וואָס קען גוט שעלטען, אַ ריכטיגע מרשעת וואָס לאָזט נישט אַריבער אַ מינוט אָהן אַ קללה, וועל איך מיט איהר חתונה האָבען".

„וואָס עפּעס אַ מרשעת"? האָבען די שדכנים געפרעגט.

„איהר ווייסט דאָך" האָט דער אַלטער בחור געענטפערט, אַז „דער וואָס האָט אַ ווייב וואָס דערגעהט איהם די יאָהר-ען און זי שעלט איהם כסדר, דער קומט שוין נישט קיין גיהנום נאָכ'ן טויט, נור ער גייט אַריין גלייך אין גן-עדן".

יעצט פערשטעהען מיר, האָבען די שדכנים געזאָגט.

„אָבער פערגעסט נישט, האָט דער בחור זיי געזאָגט, אַז זי מוז זיין די גרעסטע מרשעת, וואָס מעהר און וואָס גרעסערע קללות זי קען געבען, אַלץ בעסער. זי מעג זיין אַלט, מיאוס, אָרים, אַבי נאָר זי זאָל קענען גוט שעלטען".

די שדכנים האָבען זיך צולאָזט איבער שטעט און שטעטלעך, און אין יעדער שטאָט, וואו זיי זענען געקומען, האָבען זיי זיך נאָך געפרעגט אויף די מרשעת'ן. עס האָבען זיך געמאָלדען מיידלעך, עס האָבען זיך געמאָלדען אַלמנות, גרושות. מענער האָבען אַליין געבראַכט זייערע אייגענע ווייבער און געזאָגט, אַז זיי זענען גרייט די ווייבער צו געט'ן אַבי דער בחור זאָל זי קענען נעמען. יעדער מאַן האָט פערזיכערט אַז אַזאַ מרשעת ווי זיינע איז אין דער וועלט נישט צו געפינען.

די מיידלעך די אלמנות און די גרושות האָבען אויך נישט געשוויגען, יעדע איינע האָט געוואָלט האָבען דעם אַלטען רייכען בחור, עס האָבען זיך אָנגעהויבען קריג, קללות זענען געפאַלען ווי האָגעל, די שדכנים האָבען זיך צוגעהערט און די בעסטע קללות האָבען זיי פערשריבען אין אַ ביכעל.

נאָכדעם זענען די שדכנים געקומען צו דעם אַלטען בחור, פאָרגעלעזען פאַר איהם פון זייערע ביכלעך: הבתולה מרת ציפּה האָט אַזוי און אַזוי געשאָלטען. הגרושה מרת טריינע האָט געגעבען אַזעלכע און אַזעלכע קללות, האַלמנה מרת יענטע האָט דערלאַנגט אַזאַ פּאָרציע קללות. דער אַלטער בחור האָט דאָס אַלעס אויסגעהערט, אָבער ער איז נישט געווען צופרידען, דאָס זענען אַלץ געווען שוואַכע, פּאַרעווע קללות, אַזעלכע וואָס מען הערט גאַנץ אָפט און צו וועלכע יעדער מאַן איז שוין געוואוינט, אַזוי האָט דער בחור געזאָגט.

עס איז דאָך אַן אַלטער כלל, אַז אַלטע בחורים זענען גרויסע קלויבער...

די שדכנים זענען ווידער אַוועקגעפאָרען ווייטער און נאָך ווייטער, געברענגט גאַנצע פּעק מיט קללות, אַזעלכע — אויף אַלע שונאים געזאָגט געוואָרען, אָבער דער אַלטער בחור איז נאָך אַלץ נישט געווען צופרידען.

„אויב חתונה האָבען", האָט ער געזאָגט: „איז נור מיט דער וואָס איז די גרעסטע מרשעת אויף דער וועלט"...

און ער האָט געהייסען די שדכנים ווייטער פאָרען און זוכען, — איך וועל אייך גוט בעפרידיגען, אויב איהר וועט געפינען די ריכטיגע וואָס איך זוך.

ענדליך האָט איינער פון די שדכנים געטראָפען אַ פרוי אַנ'אַלמנה, וואָס

דרייהטע וואנסעס און מ'יך מיט געוואלד ארויסגעריסען פון דער ווייקכלי, שרייענדיג, אז — „טא ניע יעסט קאשערניא" און זיי האבען מיך דא אהער געשלעפט. מילא, וואס זאל איך אייך זאגען, ליבע חברים, ס'איז אויס־וועלט. ס'טייטש ווי איז געהערט געווארען, אז אזעלכע לייט זאלען זיין משגיחים אויף כשרות און א חוק דעם, וואס איז יושר. הערט נאר א מעשה, אז דערפאר וואס מיך האט נישט גע'עחט'ען דער שוחט, וואס פערדינט א וואך פון 3 ביז 4 הונדערט זלאטעס, נאר דער שוחט וואס ווערט נעבוך געיאגט און געפלאגט פון אגענטען און פערדינט קוים בדוחק 10 זלאטעס א וואך, איז דערפאר הערט איהר האט מען מיך טריפה געמאכט און דערצו נאך היזק געמאכט א שעהנע פאר זלאטעס דעם ארימען ווייבעל און צושטערט איהר די שמחה. מילא, ווער נאך ווי איך ווייס, אז די שחיטה פונ'ם געפלאגטען גע'רודפ'טען שוחט איז כשר? ווער נאך ווי מיין גע'שחט'ענער האלדז קען נאך אזוי בעשטעטיגען, אז דער חלף פון מיין שוחט איז געווען פרימא שבפרימא אהן קלענסטען פגמ'לע. עס האט אזוי גוט געקיזשעלט, אז איך האב ממש נישט געפיהלט דעם טעם פון יסורים, איז פאר וואס זשע קומט עס איהם, אדרבה איך פרעג אייך פאר וואס קומט עס איהם? פאר וואס האט מען מיך כשר'דיגערהייט טריפה געמאכט?

— און אז מ'האט מיך ארויסגעצאפט פון טאפ אין מיטען קאכען די גאלדענע יויך — האט זיך אנגערופען א האלב-געקאכטער אינדיק.

— און שטעלט אייך פאר, אז די זעלבע לייט האבען מיך געחאפט, געהענדיג פון שוחט און דער קראנקער, וואס באט געווארט אויף מיין ביסעל פרישע יויך איז נעביך געבליבען בייגארנישט — האט זיך צעוויינט א קליין עופה'לע.

בעת'ן אנעמען פ־אטעסט-רעזאלוציעס זענען אנגעקומען די כשרות־אגענטען און אריינגעלעגט אלע גע'שחט'ענע געגז, אינדיקעס און הינער אין איין גרויסען טריפה'נעם טאפ, וואס האט געזאטען אויף א גרויסער פייערדיגער קוך, ביי וועלכע ס'זענען געשטאנען די כשרות־איפזעהער און זיך גוט בעלעקט מיט'ן יודישען געפרעגעלטען פלייש, וויקשענדיג די יודישע גמינע א לאנג לעבען...

ר' מענדעלי.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

קאמוניסטישער פראצעס.

היינטיגער וואך איז אין ה'גען קרייז-געריכט בעטראכט געווארען א קאמוניסטישער פראצעס, אויף וועלכען ס'זענען גע'משפט געווארען 15 ארבייטער (14 קריסטען און איין יוד) פון די סטארחאוויצער אייזען-גיסערייען. אין בעשולדיגונג'ס אקט ווערט געזאגט, דאס די ראדאמער פאליטישע פאליציי האט אין טשערוויעץ 1925 ענטדעקט אין סטארכאוויק א געהיימע קאמוניסטישע ארגאניזאציע, אין וועלכער אלע אנגעקלאגטע זענען געווען בעטייליגט. ס'ווערען אויסגעהערט עדות מצד דער בעשולדיגונג, ווי אויך פון דער פערטיידיגונג בערך 120, דערינטער אויך צוויי גלח ס. די פערטיידיגער זענען: שמיאראווסקי, ברייטער, רעטינגער, ערליך (ווארשא) וואזשניאקאווסקי (קראקא) און ביעלסקי, שפילער (ראדאם) נאך איידער די פערהאנדלונגען הויבען זיך אן, טרעט ארויס ה' שמיאראווסקי געגען צולאזען אלס זאכקענער דעם ה' סנארסקי פון ווארשא. ער מאטיווירט עס דערמיט, וואס ה' סנארסקי איז א בעאמטער און דער פאליטישער דעפענסיווע און אלס אזעלכער מוז ער זיין איינזייטיג. דער פראקוראר שוואכט אב דעם מאטיוו, ערקלערענדיג, אז ה' סנארסקי איז אלס עקספערט שוין ארויסגעטרעטען אויף עטליכע הונדערט אזעלכע ענליכע פראצעסען, דאס געריכט איז מסכים מיט'ן פראקוראר און ה' סנארסקי, ווערט צוגעלאזען אלס עקספערט. פארן אויסהערען די עדות פרעגט דער פארזיצענדער ה' סאוויצקי צי די אנגעקלאגטע זענען זין מודה אלס שולדיג. די אנקלאגטע ווארפען פון זיך אראב די בעשולדיגונג, קריטיקירענדיג דערביי די פאליטישע פאליציי וועלכע איז אריינגעפירט געווארן אין א טעות דורכן קאנפידענט רעשעל.

איהר מאן איז געשטארבען פון איהרע קללות און איז גלייך אריין אין גן-עדן...

איט האב זיי געפינען—די ריכטיגע, „אייער אמת'ע בעשערטע!" האט דער שדכן געזאגט. „א מויל פעך און שוועבעל א ריכטיגע לילית, א שד. ווען זי הויבט און זי שעלטען געהט אריבער א שוידער איבער'ן לייב וואס דארפט איהר מצהר? נאך איידער זי קען אייך האט זי שוין אייך אפגעשעלטען. זי האט אייך געוואונ'שען, אז אין דעם טאג פון אייער חופה זאלט איהר זיך אויסברעכען ביידע פיס און די אונטערפיהרער זאלען אייך דארפען טראגען אויף א בעטעל, און אז איהר וועט דארפען זאגען דעם הרי-את זאלט איהר שטום ווערען, און אז איהר וועט דארפען אנטוהן דאס פינגערל זאלען אייערע ביידע הענד פאראליזירט ווערען, און גלייך נאך דער חופה זאלט איהר זיך דערווארגען ביי דער גילדענער יויך"...

דער אלטער בחור האט זיך שטארק פעראינטערעסירט.

„דאכט זיך", האט ער געזאגט, „אז דאס איז א גלייכער שידוך".

„אז איהר יוילט", האט דער שדכן געזאגט „יועל איך אייך פארלעזען א ביסעל פון איהרע קללות וואס איך האב פערשריבען און מיין ביכעל".

„נישט נויטיג, איהר דארפט אייך נישט מטריח זיין" האט דער אלטער בחור געענטפערט. איך זעה שוין וואס פאר א סחורה דאס איז, איך בין שוין פערליבט אין איהר. בעסער פערלירט קיין צייט און פארט שוין נאך איהר און ברענגט זי אהער. „אזא טהורה קען נאך עמיצער אויפכאפען".

„איך האב אויך אזוי געטראכט", האט דער שדכן געזאגט, „און דערפאר טאקע האב איך זי מיט גענומען. זי געפינט זיך ביי מיר אין דער היים. קומט מיט מיר אהיים און איהר וועט זי קענען זעהען און הערען".

דער אלטער בחור איז גלייך אוועק מיט'ן שדכן. ער איז פונקט געקומען אין דער צייט ווען די ארורה האט געשריגען אויף דעם שדכנ'ס א יונגעלע און האט איהם געשאלטען אין טאטע'נס טאטע'נס אריין, אבער ווי זי האט געזעהן דעם שדכן אריינקומען מיט'ן חתן איז זי געווארען שטיל.

„א כלה שעמט זיך..." האט דער שדכן געזאגט דעם חתן אויפ'ן אויער.

דער בחור האט א קוק געטוהן: נישט קיין מיאוסע יודענע און א גאנץ יונגע און געזונטע, איז זי איהם גלייך געפעלען געווארען. ער האט זיך געטראכט — מיט אזא יודענע קען מען דאך האבען עולם הזה אויך, א חוץ עולם הבא.

א גוטע זאך ווילט זיך נישט אפלייגען, און דער בחור מיט זיין אלמנה האבען אין א פאר טעג ארום געשטעלט א חופה און זי איז אוועק אין זיין הויז וואוינען מיט איהם.

עס איז אריבער א טאג, ער הערט נאך פון איהר נישט קיין קללה. טראכט ער זיך: באלד נאך דער חתונה שעמט זי זיך, עס איז אריבער נאך א טאג און נאך א טאג, אנשטאט קללות הערט ער פון איהר נאר גוטע און ליבע רייד, — טראכט ער זיך: זי שעמט זיך נאך אלץ. זאלען נאר איבער געהן די שבעת ימי המשתה וועט זי שוין עפענען איהר טייער מויל, עס איז אריבער די גאנצע וואך און זי איז נאך אלץ גוט, כאטש נעם און לייג זי צו א מכה.

איז דער יונגערמאן אוועק צום שדכן און גענומען קלאגען.

„זעהט, איך האב אייך בעצאהלט אזוי פיעל געלד און איהר האט מיך אפגענארט. זי רעדט דאך צו מיר ווי א זיס טייבעלע, גאר נישט ווי אנ'ארורה, אפילו איין קללה האב איך פון איהר נישט געהערט"...

„איך האב אייך נישט גענארט", האט דער שדכן זיך פערענטפערט. „נאר זי האט געמוזט עפעס קאליע ווערען, א-דער אנ'עין-הרע האט איהר פערשאדט... איך מוז איהר אליין פרעגען וועגען דעם".

איז דער שדכן געקומען צו דער פרוי און האט איהר געפרעגט:

„פארוואס האסטו אויסגעהערט צו שעלטען? וואס ביזטו קארג געווארען אויף קללות? דיין אייגענעם מאן זשאלעוועסטו אויך? ער האט דאך מיט דיר חתונה געהאט בלויז צוליב דיין מויל"!

„איך ווייס דאס, האט די פרוי געענטפערט, אבער ווייל ער וויל, וויל איך נישט. די נשמה וועט איהם ארויסקריכען איידער ער וועט פון מיר הערען אפילו איין קללה, קללות יוילט זיך איהם מכות, וועל איך איהם געבען! הארצווייטאג וועל איך איהם געבען! זאל ער גיין צו אלדי שווארץ יאהר מיט אייך צוזאמען. אנשטאט איהם צו שעלטען, וועל איך דוקא זיין גוט, אזוי גוט אז ער וועט ביי מיר פלאצען, אזוי גוט אז ער וועט ביי מיר ליגען ביין און ביינציג קלאסטער אין דער ערד"!

זי האט געהאלטען ווארט. פון טאג צו טאג איז זי געווארען צום מאן אלץ בעסער און בעסער, און ער האט נעבעך נישט געקאנט אריבערטראגען. און פונקט ווי איהר ערשטער מאן איז געשטארבען פון איהרע קללות, איז דער צווייטער געשטארבען פון איהר גוטסקייט...

א. מ.

ס'ווערען דערנאָך אויסגעהערט די עדות מצד דער בעשולדיגונג. זיי ערקלערען, אז די ענטדעקטע אָרגאַניזאַציע האָט געהאט טעראָריסטישע ציעלען ווי: אָרגאַניזירען באַהן-פּעריקען, בעשעדיגט די לאָקאָמאָטיווען בעת'ן באַהן-שטרייק אין יאהר 1921 אין סקאַרזשיסק, איבערגעריסען טעלעגראַף-סלופּעס און באַהן-טאָרען.

צווישען די בעשולדיגונג'ס-עדות איז אויך געווען דער היגער גלח פּראלאט סיקולסקי, וועלכער דערצעהלט, אז דער בעשולדיגטער זאַמטשאַק איז ביי דער ענדעקישער פּאַרטיי אין ראַדאָם, וואו ער, דער גלח סיקולסקי, איז פּרעזעס, געווען אנגעשטעלט אַלס סעקרעטאַר א יאָהר צייט. זאַמטשאַק האָט אויסגענוצט דעם פּאסטען, כדי אראָבצושאַפען פון זיך דעם קלענסטען פערדאַכט. אין דער זעלבער צייט, זאָגט דער גלח, ווי עס האָט זיך שפּעטער ארויסגעוויזען האָט ער גענומען א אַקטיווען אנטייל אין ראַדאָמער קאָמוניסטישען ראַיאָן-קאָמיטעט. דער בעשולדיגטער זאַמטשאַק איז ערשט דערוויסטערט געוואָרען פון דעם פּאָסטען, ווען ער איז אַרויסגעטרעטען אויף א קאָמוניסטישען מיטינג אין ראַדאָם, אויף וועלכען ס'האָט אויך געהאלטען א רעדע דער קאָמוניסטישער דעפּוטאַט דאַמבאַל.

אלס זאַך-קענער איז אַרויסגערופען געוואָרען א סטרזשאַנט פון היגען 72-טען פּולק, וועלכער האָט דורכפיהרענדיג אַ עקספּערטיזע איבער די אויפ'ן ריכטער-טיש פייגעלעגטע גראַנאַטען, רעוואָלווערען און פּראָך, פעסטגעשטעלט, אַז דאָס גאַנצע מאַטעריאַל איז אויפּרייס-פעהיג און קען נאָך היינט שאַדענען.

בשעת איינער פון די געהיים פּאָליצייער שטיצט זיך אין זיין עדות-זאָגען אויפ'ן אבוועזענדען קאָנפידענט רעשעל, בעמערקט אַדוו. עהרליך, אַז דער דערמאָנטער קאָנפידענט איז א געוועזענער באַנדיט און ער איז פאַר אויספיהרען א מאָרד איבער א פרוי אין יאָהר 1914 פערשיקט געוואָרען דורך די רוסען קיין סיביר.

צווישען די פערשיידענע דאָקומענטען און מאַטעריאַלען, וואָס זענען בייגעלעגט געוואָרען אויפ'ן ריכטער-טיש, האָט זיך אויך געפונען א אויספיהרליך-ענטדעקטער פּלאַן פון דער וואַרשאַווער גאַזאָווניע. דורך דער צייט פון די פערהאַנדלונגען קומען אפט פאָר רעפליקעס צווישען פערטיידיגער שמיאַרזשסקי און פּראָקוראָר און עס ווערען אויך דורכגעפיהרט קאָנפראָנטאַציעס.

צוליב דעם, וואָס ביים פערענדיגען דעם נומער פון אונזער צייטונג ווערט דער פּראָצעס נאָך בעטראַכט וועלען מיר ברענגען דעם אורטהייל אין נעכסטען נומער.

כוו סוחרים-פעראיין אין ראַדאָם.

דער סוחרים-פעראיין אין ראדאם רופט די יעניגע סוחרים, וועלכע האבען געהאט קרעדיט אין דייטשלאַנד פאר דעם צאָהל-קריעג, ווי אויך די, וועלכע האבען איצט, דאס זיי זאלען זיך מעלדען אין סעקרעטאַריאַט פון סוחרים-פעראיין ביז זונטאג דעם 23 יאַנואַר פון 5—9.

גלייכצייטיג מאכט דער סוחרים-פעראיין אויפמערקזאם דאס די 3 און לעצטע ראטע פון אומזאַץ-שטייער אויף דעם 1 האַלבען יאהר 1925, איז דער 31 יאנואר. די איינצאהלונגען ביי זיינע מיטגלידער נעמט צו דער סעקרעטאַריאַט אין די ביוראָ-שעה'ן

אויסבעסערונג.

אין אונזער בעריכט וועגען דער וואַהל-פערזאמלונג פון דער יודישער קאַסע, איז נישט ריכטיג איבערגעגעבען, דאס ד"ר שענדעראָוויטש זאל זיך האָבען אויסגעדריקט אין אַ שאַרפער פאָרם אויפן אַדרעס פון דער אָפּאָזיציע דערפאר, וואס זי האט פערלאַנגט דירעקטע וואַהלען, און אז ער זאל דערמיט אויסען געוועזען אונטערצוהאַלטען דעם אַלטען וואהל-מאָדוס, ה' ד"ר שענדעראָוויטש האָט נאר בלויז אויפמערקזאַם געמאַכט אויף דעם רוישיגען טומלען מצד דער אָפּאָזיציע.

פון האַנדווערקער-קלוב.

שבת דעם 23 ה. ח. אָרדענט איין די קולטור-קאָמיסיע א רעפעראַט פון ד"ר פּאָמראַק, א. ד. ט. „דער קאַמפּף געגען שווינדזיכט".

זונטאָג דעם 24 דעם קומט פאָר א אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די שניידער-מייסטער, אויף וועלכער ס'וועלען בעטראַכט ווערען וויכטיגע פעראיין-פראַגען.

„אויסוואורפען פון ווארשא".

אין קינא „קאָרסאָ" ווערט א גאַנצע וואָך געוויזען איינע פון די שענסטע פוילישע פילם-בילדער. „וואַמפּירי וואַרשאַווי" אין וועלכען ס'שפּיגלען זיך אָב אינטריגעס פון פוילישען סאַלאָן-לעבען. דער אינהאַלט בעשטעהט פון א שפּאַנענדע אַקציע און פערמאָגט אויך העררליכע דעקאָראַציעס אויסשטאַטונגען פון די פוילישער רייכפאַרביגער נאַטור-שעהנקייט.

מחלוקה צווישען די אמשינאָווער חסידים מיט דער „אַגודה".

שוין אַ געוויסע צייט קומט פאר א קאַמף צווישען דער אַגודה מיט די אַמשינאָווער חסידים איבערן לאָקאַל פון געוועזענעם חדר „יבנה", יעדער איינער פון ביידע צדדים טענה'ט „בולי שלי" און וויל נישט רעזיגנירען פון לאָקאַל. דער סכסוך האָט זיך לעצטענס שטאַרק פערשאַרפט און אָנגענומען אַ סקאַנדאַליעזען כאַראַקטער. דעם פאַריגען פרייטאג פאַרנאַכט, בשעת די אַמשינאָווער חסידים זענען געקומען דאַווענען, איז דער לאָקאַל געווען אָבגעשלאָסען. דאס האָט די אַמשינאָווער שטאַרק פערדראָסען און זיי האָבען די טהיר אויפגעמאַכט. דאַן זענען אָנגעקומען יונגעלייט פון דער „אגודה" און נישט געוואָלט דערלאָזען, אַז די אַמשינאָווער זאָלען פערנעמען דעם לאָקאַל, וואָס איז נאָך נישט בעוואוסט, צו וועמען ער וועט געהערען. ס'איז ענטשטאַנען אַ שאַרפע מחלוקה, וואָס האָט זיך געענדיגט מיט אַ סקאַנדאַל און געשלעג. באַלד נאָכדעם איז אָנגעקומען פּאָליציי מיט אַ קאָמיסאַר און וועגען דעם ענין איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען אַ פּראָטאָקאָל. פרייטאג צו-נאַכט האָבען די אַמשינאָווער חסידים נאָך געדאַווענט אין „יבנה" און צומאָרגענס שבת האָט זיי די פּאָליציי דאָס פערבאָטען ביז דער סכסוך וועט אויפגעקלערט ווערען. די זעלבע דין-תורה געפינט זיך אויך אין רשות פון ראַבינאַט.

הכחשה

ג. ה' רעדאַקטאָר.

כ'בעט אייך אין נאָמען פון אמת אָבצודרוקען פאָלגענדע הכחשה:

1) איך האָב מיין רעדע געהאַלטען דוקא אין אידיש נישט אין פויליש.

2) ממילא איז צוליב דעם נישט ענטשטאַנען קיין „שאַרפע אינצידענט", קיין „צווישענרופען", אויך קיין „עפענטליכע אבסטרוקציע", אַזוי ווי עס שרייבט אייער רעפּאָרטער אין № 3 פונ'ם „לעבען".

3) דער אינצידענט מיט צווייגענבערג'ן, זיין געזאַנג „התקוה" און דאס מוזען פערלאָזען דעם זאַהל, איז נאָר אַרויסגעקומען צוליב אַ צווישענרוף פון ד"ר שענדעראָוויטש.

4) אויף דער פערזאַמלונג, איז געוועזען אנוועזענד אַ גרויסע צאָהל קריסטליכע מיטגלידער פון דער קאָאָפּעראַטיווער באַנק, דעריבער האָב פריהער איך, דערנאָך ד"ר שיצער אַלס פאָרזיצער געלייטעט די פערזאַמלונג אין פויליש, אָבער סיי איך אַליין סיי 26 אַנדערע רעדנער, האָבען פריי געהאלטען זייערע רעדעס דוקא אין אידיש.

אין נאָמען פון פּרעזידיום
פון דער אַלג. פערזאמלונג
יחיאל פרענקעל.

די סוחרים-באַנק אין ראַדאָם.

אין אונזער צייטונג 52/88 האָבען מיר ארומגערעדט די טעטיגקייט פון די יודישע קאָאָפּעראַטיווע בענק אין ראַדאם און על פי טעות געשריבען, אז ס'געפינען זיך צוויי אַ זעלכע בענק אין אונזער שטאדט. מיר בעריכטיגען דעם טעות און דערמאַנען אויך די דריטע באַנק, דאס איז די סוחרים-באנק אין ראדאם (פּלאַץ 3 מאַיאַ № 5) די באַנק עגזיסטירט שוין מעהר ווי א האַלב יאָהר און אויבוואויל געעפענט אין א קריטישער עקאָנאָמישער צייט, האט זי קאָנצענטרירט ארום זיך אַ היבשען קרייז פון סוחרישען מיטעלשטאַנד און פיהרט אַ סאָלידע באַנק-ארבייט אין יעדער הינזיכט. פערשיידענע איינקאסירטע געלדער ווערען פּינקטליך אין דעם זעלבען טאָג אויסגעצאָהלט, די מיטגלידער דיסקאָנטירען זייער וועקסלען צו מעסיגע ציינזען און שפּאַרגעלדער ווערען אָנגענומען פון דער קלענסטע סומע און אויף פערלאַנג אויסגעצאהלט.

קאָנצערט פון אויבערקאַנטאָר
העלפאַנט

אין די נאָהענסטע טעג וועט אויפטרעטען אין איינע פון די היגע זאַהלען דער בעוואוסטער חזן ה' העלפאַנט. ה' העלפאַנט איז אויבערקאַנטאָר אין דער וואַרשאַווער סינאַגאָגע.

מזל-טוב.

אונזער בעסטען פריינד ה' מ. קאַטליאַר און זיין ליבע פרוי צו דער האָכצייט פון זייער ליבען זוהן דוד מיט פר"ל סאָניע ריינעס ווינשען מיר פיל גליק און נחת. זאָל דער נייער לעבענ'ס-וועג פון יונגען פּאָרעל אויפשיינען כשמש בצהרים.

איסר ליפשיץ
און פאַמיליע.

קעלצער אבטיילונג.

איז א מזל'דיגער שעה...

דעם 13-טען ה. ח. איז געווארען א יאהר, זייט די נייע—אויסגעוועהלטע קעלצער קהלה-פערוואלטונג האט איבערגענומען אין איהר רשות די פיהרונג פון דער קהלה, נאך מיט עטליכע חדשים פריהער האט מען שוין געמאכט פערשידענע פארבערייטונגען צו דער פייערליכער ערעפנונג פון דער קהלה. געקרוינט האט געזאלט ווערען דער טאג פון דער פייערליכער ערעפנונג פון דער ערשטער רעליגיעז-נאציאנאלער יודישער קהלה, געוועהלט אויף דעמאקראטישע יסודות.

דער טאג האט געזאלט ברענגען א נייער „ערא" און אנזאגען א גוטע בשורה דער קעלצער יודישער בעפעלקערונג; אונבעשרייבליך איז געווען די פרייד פון די נאציאנאלע פארטייען, וועלכע האבען בשעת די קהלה—וואהלען פיעל מיה אוועקגעגעבען, זייענדיג זיכער, אז די העכסטע יודישע אינסטאנץ, די קהלה, וועט, אויף ווי פיעל ס'וועט נאר מעגליך זיין, ערפיהלען איהרע פליכטען און בעפרידיגען די פאסטולאטען פון די נאציאנאלע פארטייען. נישט ווייניגער האבען זיך אויך משמח געווען די פילאנטראפישע אינסטיטוציעס, וועלכע האבען געלייגט פיעל האפנונג אויף די נייע קהלה אויך צו בעקומען געוויסע סובסידיעס.

ווער געדענקט נישט די התלהבות'דיגע רעדעס, וואס זענען געהאלטען געווארען אינם טאג פון דער פייערליכער ערעפנונג מצד די פערשידענע פארטייען, אפילו מצד דער „אגודה", וואונשענדיג א „הארמאנישע" צוזאמענארבייט לטובת דער יודישער בעפעלקערונג, און אט נאך דעם פייערליכען מאמענט איז מען געווען מצהר ווי זיכער, אז אין דער קעלצער קהלה וועט הערשען רוה, פרידען, און אז די ארבייט פון דער קהלה וועט זיין א מוסטער פאר אנדערע קהלות אין פוילען.

די פרייד האט נישט מעהר געדויערט ווי 2 וואכען און דער „שטן—המשחית" האט אנגעהויבען טאנצען צווישען די פארטייען.

אט ביי די ערשטע זיצונג פון ראט, צוליב א „דישעל פון א וואגען", צוליב עפעס א נישטיגע סומע, פון 150 זלאטעס פאר'ן „קרן-קימת", ווען ביי נארמאלע בעדינגונגען וואלט מען וועגען אזא נישטיגע סומע בעשטימט נישט דעבאטירט, האט זיך צופלאקערט א שטארקע מחלוקה, א קאמף אויף טויט און לעבען, אזוי, אז אהן א פאר וואס איז איינער דעם צווייטען געווארען א „דם שונא".

פון דעם מאמענט אן, האט יעדער איינער, וואס האט א ווייטען בליק, געקאנט זעהן, אז די שווארצע כמארעס וועלען אנקומען אויף די קהלה-ארבייט; מ'האט מאמענטאל אויך געקאנט פארשטיין ווי אזוי די ארבייט וועט אויסזעהן ווען ס'ווערט געפיהרט אזא זהאסטיגער קאנף. און אזוי איז טאקי געווען. ס'איז נישט געווען דער טאג, וועלכער האט געזאלט א דורך אהן א מחלוקה. הן צוליב א שוחט—א נאמן,—כתם א באמטען, הן צוליב א סובסידיום,—מקוה,—בית-החיים—רעגולאמין,—שמוגעל,—גימנאזיע—„לינת-הצדק" א. אז. וו.

די דערמאנטע מחלוקות האבען טאקי געפונען איהר אמת'ן פרציף ארום דעם ביודזשעט אויפ'ן יאהר 1925. ווען מ'האט געמיינט, אז אט אט צופאלט זיך דער גאנצער בנין, וואס איז געבויט געווארען באש ובחרב. מ'האט געשאפען פערשידענע קאמיסיעס צו ליקווידירען די מחלוקה. אבער יעדעס מאהל האט זיך אויסגעלאזט מיט גארנישט. ס'האט נישט געהאלפען די איבערגעגעבענע ארבייט פון חשוב'ען פרעזעס, ה' רייזמאן און וויצע-פרעזעס ה' קלוסקא, וועלכע האבען מקדיש געוועזען פיעל שעה'ן לטובת דער קהלה און פון מינוט צו מינוט איז די לאגע געווארען קאטאסטראפאלער.

ענדליך, נאך לאנגע אונטערהאנדלונגען, קאנפערענצען, אינטערווענצען, א. אז. וו. א דאנק דעם ג. פרעזעס, ה' רייזמאן, איז פארט געלונגען דעם קאמף צו ליקווידירען און ס'הערשט איצט ווידער שלום צווישען אלע פארטייען, וועלכע זענען רעפרעזענטירט אין דער קהלה.

א יאהר פון ארומרייסענישען איז אדורך, א יאהר פון פאראליזירטער ארבייט, א יאהר, וואס די קהלה אנשטאט צו קלערען, ווי אזוי צו לינדערען דעם נויט פון דער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע גייט אויס פאר נויט צוליב דער הערשענדער שלעכטער עקאנאמישער לאגע - איז געווען פערנומען מיט שלום-זיצונגען, קאנפערענצען, פערטרויעליכע בעראטונגען א. אז. וו.

גרויסע פעראנטווארטליכע אויפגאבען פון נאציאנאלען, רעליגיעזען, קולטורעלען און סאציאלען זין האט נאך די קהלה צו ערלעדיגען.

דער ביודזשעט אויפ'ן יאהר 1926, וועלכער דארפט זיין א אפשפיגלונג פון דער קהלה-טעטיגקייט, אויב ער זאל אויסגעארבייט ווערען ווי געהעריג אהן שום פארטיי-פניות און אויב ס'זאל אויפהערען די קאנצעפציע פון די געוויסע פארטיי-לידער צו ווארפען דעם גאנצען רעדוקציע פלאן אויפ'ן חשבון פון די ארימע ביורא-בעאמטע, דעמאלס וועט די פערוואלטונג אויף זיכער קאנען ערפילען די אויף איהר ארויפגעלייגטע התחייבות'ן און דער עיקר, אז דער ערשט ניי-געשלאסענער שלום זאל זיין א קשר של קימא און זאל זיין געשלאסען אין א מזל'דיגער שעה...

חיים זיעלאני.

א מעשה מיט א שילד.

(קליינער פעליעטאן).

א לאנגע צייט, זייט דאס יודישע גימנאזיום עקזיסטירט שוין, איז געהאנגען א שילד מיט אויך א העברעאישע אויפשריפט, מיט אמאל האט מען די שילד אראפגענומען און אויף איהר ארט האט מען אויפגעהאנגען אן אנדערע שילד, אבער דוקא שוין מיט בלויז פויליש. אין היגען ציוניסטישען לאגער איז געווארען א גרויסער טומעל, די ציונים טאקי האבען גענומען שטורמען, – וואס טייטש, — אזוי לאנג איז די שילד געהאנגען און גאר נישט, קיינער האט נישט געהאט אויף איהר קיין שום שליטה, און דא מיט אמאל האט ווער גרויסע אויגען בעקומען אויף דעם ביסעלע העברעאיש, וואס דארט איז געשטאנען אויפגעשריבען, און עס געהייסען פערשמירען—דער דירעקטאר פון גימנאזיום, ה' ד"ר פויער, צו וועמען די ציוניסטען האבען זיך געווענדעט, האט גענומען ערקלערען; דאס ער האט בעקומען צוגעשיקט א פעראררנונג פון דער מאכט די שילד מיט דער העברעאישער אויפשריפט אראפצונעמען, דערפאר ווייל די קאנצעסיע, באלד פון אנפאנג, איז ארויסגענומען געווארען אויף בלויז פויליש, און צווייטענס ווידער, ווייל די אינטריכט'ס-שפראך פון גימנאזיום איז אויך פויליש, און דערפאר קען די שילד נישט זיין אויף קיין אנדערע שפראך ווי נאר פויליש, די ציונים פערשטעהט זיך, זענען מיט דעם דאזיגען ענטפער פון ד"ר פויער נישט צופרידען געבליבען, און גענומען דעם גאנצען ענין מיט דער שילד אויספארשען, און עס האט זיך ארויסגעוויזען אט וואס: אז אזא פעראָרדנונג פון דער מאכט איז בכלל נישט געווען און ווען זאגאר יא שוין אפילו, פארוואס האט מען זיך גאר נישט וויסענדיג געמאכט און גאר נישט רעאגירט דערויף, און עס פרעגט זיך, צי פערשטעהען זיי נישט, ארער זיי מאכען זיך נישט פערשטעהען אט די אלע הערען, וועלכע שטעהען בראש פונ'ם יודישען גימנאזיום, אז פערשווייגען אזעלכע זאכען, און זיין אזוי נאכגעבענדיג און נישט רעאגירען דערויף, וועט זיין אזוי: היינט וועט מען פערווערען א שילד מיט העברעאישע אויפשריפט, און א צווייטמאל ווידער, אז מען וועט זעהן אז קיינער רופט זיך גאר נישט אן, וועט מען זיך פרובירען און פערווערען אין גאנצען צו לערנען העברעאיש. ס'קען אויך זיין, אז די דאזיגע הערען וואלטען זיך אפשר גאר נישט אזוי שטארק צום הארצען גענומען, ווען מען פערווערט לערנען העברעאיש, יא גאנץ גוט, מען מוז זיך אבער רעכענען מיט די עלטערען, וואס לאזען זיך קאסטען געלד און שיקען זייערע קינדער און יודישע גימנאזיום און ווילען דוקא מען זאל יא לערנען העברעאיש און זיי פערדריסט טאקי די מעשה מיט דער שילד.

מ. ש.

יודישער האנדווערקער=פעראיין.

ציר קולאר № 1 קעלץ דעם 13/1 1926.

צו אַלע האנדווערקער=פעראייַנען אין אונזער=קרייַז.

ז. ג. חבריב!

איינזעהענדיג, אַז די האנדווערקער יוגענד וויל זיך לערנען פאכען, און האָט נישט וואו, זעהענדיג דאגעגען ווי אין די קריסטליכע האַנדווערקער-פער-איינען ווערט אויסגענוצט די גאַנצע ענערגיע אויסצובילדען אַ געזונדטע האנדווערקער יוגענד דורך שאַפען ווארשטאטען, האנדווערקער שולען און אָווענד קורסען ספּעציעל פאַר לערען יונגלעך און געזעלען, ליגט אויף אונז דער חוב וועגען דער זאַך עפּעס וויכטיגס אויפצוטוהן. און דער ערשטער שריט דאצו דארפט זיין צו שאַפען אין אונזער וואָיעוואודזטווא חאָטש עטליכע האַנדווערקער-פאַך-שולען.

אמת, די ארבייט איז אַ שווערע אָבער ס'דאַרפט נאָר זיין דער גוטער ווילען און דער ערפאָלג איז געזיכערט.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם אויבענדערמאַנטען איז אויף אונזער פער-וואלטונגס זיצונג פון דעם 9.1. ה. י. בעשלאָסען געוואָרען צו ווענדען זיך צו אַלע האַנדווערקער פעראיינען אין קעלצער קרייז אויפצופאָדערען אַלע תאַנדוו. פאַרשטעהער און די קהלות זיי זאָלען אדורך פיהרען געהעריגע סובסידיעס פון קהלה ביודזשעט פאר דעם צוועק.

בעקומענדיג פון אייך די ערשטע אַנטוואָרט וועלען מיר צונויפרופען א קרייז-קאָנפערענץ א דורכצורעדען זיך וואו ס'זאל געשאַפען ווערען די ערש-טע שולע.

חברים האנטווערקער! די זאַך איז דרינגענד, פארשפּעטיגט נישט די שצה בעסער עפּעס ווי גאָרנישט, ווענדעט אָן אייערע כחות און דער ערפאלג איז געזיכערט.

מיט האַנדווערקער גרוס

פאַרזיצענדער: (—) יודעל גוטמאַן

סעקרעטאַר: (—) ה. מאַרימאַנד.

פון „קרן - קימת.

דער פעראייניגטער נאַציאנאל-פאנד-קאמיטעט אין קעלץ מאכט בעקאנט אַלע פּושקע-אינהאבער, אז זיי זאלען פאדערען פון די פארלעך וואס קומען אויסלערען די פּושקעס, אז זיי זאלען ווייזען די לעגיטימאַציעס פון דער „קרן-קימת"—צענטראלע אין ווארשא פאַרזעהן מיט'ן סטעמפּעל פון ארטיגען „קרן—קימת" קאמיטעט.

גלייכצייטיג ווערט אויך געבעטען אלע פּושקע-בעזיצער, אַז זיי זאלען דורכאויס אַליין איבערציילען דאס געלד בשעת'ן אויסלערען די פּושקע און נעמען א קוויטונג אויף דער סומע.

פון „קרן = היסוד".

דער „קרן-היסוד„ קאָמיטעט אין קעלץ מאַכט בעקאנט אַז פון זונטאג אָן דעם 24 טען יאנואר הויבט זיך אָן אין אונזער שטאדט דער קרן—היסוד קאמפּיין פאר', יאָהר תרפ"ו, צו דעם צוועק וועלען שבת דעם 23 יאנואַר בעזובען אונזער שטאָדט די בעפאל-מעכטיגטע פון „קרן—היסוד" צענטרא-לע, די ה"ה הרב י. בארג, ד"ר שול-מאן און ד"ר שפּירא און זונטאג וועט בעזוכען דער חשוב-סיים-דעפּוטאַט ה' פארבשטיין. די אויבענדערמאנטע דע-לעגאציע וועט ארויס-טרעטען אין איי-נעם פון די גרעסטע זאלען אין קעלץ. ס'איז צו האָפען אז דער קאַמפּיין פון „קרן-היסוד" וועט זיין געקרוינט מיט ערפאלג.

טעאַטער און מוזיק.

די לעצטע טעג האָט דאָ אין קעלץ געשפּילט די פעראייניגטע טרופּע פון וואַרשאַווער ארטיסטען-פעראיין. דער רעפּערטואַר איז געווען אַ נייער פון די שענסטע אַמעריקאנער פּיעסן. אין בעסע-רן אינהאלט אַ חוץ קליינע בעמערקונגען, וואָס די אַרטיסטען ערלויבען זיך אויף דער ביהנע צו רעדען, דאָס וואָס דער אויטאַר פון דער פּיעסע האָט אפילו קיינמאל נישט געטראכט דערפון, וויי-טער וואָס אָנבעלאַנגט שפּילען קען מען נישט טאַדלען. אַלע אַרטיסטען בעמיהען זיך און ערפילען זייער חוב. די רעזשי איז אויך א גוטע. יעדער אַרטיסט איז גוט צוגעפּאַסט צו זיין ראָלע, אזוי אַז מען קען קיינעם נישט מאַכען קיין שום פּראוואָק. פון די אַלע אַרטיסטען צייכענען זיך זעהר גוט אויס: פעלד, ווינער, וויינבערג, ביאַל-קאָוויטש, און פון די פרויען: ראָזענ-צוויג, ביאַלקאָוויטש, שפּילמאַן. עס איז אויך ווערט צו דערמאָנען דעם באלעט-מייסטער ה' קליינער, וועלכער מאַכט לעבעדיג די סצענע מיט זיינע טענץ, וואָס נעמען זייער אויס ביים פּובליקום, פון וועמען ער ווערט יעדעס מאָל אַרויסגערופען אויף ביס.

בעזונדערס קומט אַ דאַנק דעם געשעפט'ס-פיהרער ה' לייבטער, וואָס בעמיהט זיך מיט אַלע כחות צו דער-האַלטען אַזאַ טרופּע.

לײדער צום גרויסען בעדויערען דאָס פּובליקום וואָס קומט אין יודי-שען טעאַטער אריין האַלט זיך זעהר נישט קאָרעקט, מען קריגט זיך אין מיטען שפּילען און איינער פערנעמט דעם צווייטענס פּלאַץ, אזוי, אַז מען פערלירט ממילא דעם אַפּעטיט צו געהן אין אַ יודיש טעאַטער.

דעם פערגאַנגענעם פרייטאָג האָט דאָ אין טעאַטער פּאָלסקי געשפּילט אַ וואַר-שאָווער אָפּערעטען-טרופּע מיט די בע-וואוסטע אַרטיסטין לוצינאַ מעסאָל, אין דער שפּיץ, אויפגעפיהרט איז געוואָרען די אָפּערעטקע „אָרלאָוו" צום שטיק גופא ווי אויך צו די אַרטיסטען ווי אזוי זיי האָבען געשפּילט קען מען קיין שום פּריטענזיע נישט האָבען, נור איינס איז אָבער יאָ כדאי צו בעמערקען; אַז די גאַנצע אָפּערעטקע איז געשפּילט געוואָרען אָהן מוזיק, נור עפּיס איינער האָט בעגלייט אויף אַ קלאַוויר, וועלכע איז אויך געווען זעהר נישט אין אָרדנונג, טראָץ דעם זענען די בילעטען געווען זייער טייער, פון 2 ביז 8 זל. דאָך זענען אַלע פּלעצער געווען אויס פערקויפט, אזוי אַז מען האָט געמוזט צו שטעלען שטיהלען...

ווי עס ווייזט אויס, איז דעם היגען טעאַטער עולם נישט זייער קיין גרוי-סער אינטערעסיד, טראָץ דעם וואָס מען האָט זיי שוין אַזוי פיעל מאָל אָבגע-נאַרט — נור עס מאַכט נישט אויס, זיי טראַכטען זיך — ס'קען אָן מוזיק אויך גוט זיין.

שוו—ץ.

„הנוער הציוני" ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין קעלץ.

צו דער 3-טער יאָהרצייט פון בע-וואוסטען ציוניסטישען עסקן ד"ר מאַקס נאָרדוי ז"ל קומט פאָר שבת דעם 23-טען יאַנואַר ה. י. 6 אַייגער אָווענד אין זאַהל פון „מזרחי" מארק 15 א טרויער אקאדעמיע, מיט רעדעס ווע-גען לעבען און שאַפען פון ד"ר מאַקס נאָרדוי, טרעטען אַרויס די ה"ה: ד"ר שערטנר, אַהרן מאַיעוויסקי, דוד ראָ-זענבערג, ה. מ. מאָשקאָוויץ, ח. זיפלאַני און אַנדערע.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאַכען מיר בעקאנט דאָס פון 1-טען פעברואַר 1926 איז געוואָרען געעפענט אין קעלץ, אָרלאַ גאַס № 9

א באנק=געשעפט א. ג.

Kielecki Bank Kredytowy spół. z ogr. odp.

אַלע אַרט באַנק-אָפּעראַציעס: ווי: וועקסעל-אינקאַסאָ אויף יעדען אומגעגענד, פראכטען א. ד. ג. ווערען שנעל ערלעדיגט און רעיעל בעהאַנדעלט.

אינקאַסאָס ווערען אויסגעצאָהלט אין טאָג פון איינצאָהלונג.

אין נאָמען פון דער פערוואַלטונג:

פ. זלאָטא, מ. קאהן.

ה׳ י. קויפלער דענטיסט אין פּעטיק

איך מאדער אייך אויף צום לעצטען מאָל מיר צו בעצאָהלען דעם היב פאר די ציירונגען אין משך פון 8 טאג, אין געגענפאַל וועל איך זיין געצווינגען ארויסצוטרעטען געריכטליך און די הוצאות וועלען גיהן אויף אייער רעכנונג.

ישעי׳ איגר ראדאם

OGŁOSZENIE.

Poszukiwany jest poważny wspólnik do pierwszorzędnego i całkowicie urządzonego interesu, znajdującego się w najżywszym punkcie miasta i posiadającego koncesję wódek od 26 lat. **Współpraca nieobowiązuje.**

Wiadomość w Redakcji **„Radomer Kielcer Leben“**

Towarzystwo Ubezpieczeń **„ZJEDNOCZENIE“**

Sp. Akc.

Dyrekcja w Warszawie ul. Aleje Ujazdowskie № 47 tel. 275—00, 206—40.

Przyjmuje ubezpieczenia od ognia i kradzieży

Wszelkich informacji w powyższych sprawach udziela **Generalna Reprezentacja w Radomiu u p. Jakóba Hellera**

Jednocześnie nadmieniamy, że niezależnie od naszej bezpośredniej odpowiedzialności za wszystkie biegnące ubezpieczenia ponoszą również odpowiedzialność niżej wymienione zagraniczne Towarzystwa Reasekuracyjne, które są między innemi największemi i najsilniejszemi Towarzystwami Ubezpieczeń w Europie:

1) „Münchner Rickversicherung“ Monachium. 2) „Prudentia“ Zurich 3) „Basler Rickversicherung“ Basel 4) „Great Western Chikago“ Zurich 5) „Skandinavia“ Kopenhagen 6) „Russisk Skandinavia“ Kopenhagen.

דעם ה׳ פּצלדמאַן מאיר יחיאל ווינשען מיר „מזל-טוב“ צו דער תנאים שרייבען פון זיין ערשטע טאָכטער פרל׳ חיה אסתר מיט ה אקערמאַן שלמה זאָל ער ביי זיי זעהן פיל נחת

אלימלך פישמאַן און פרוי.

KROJU i SZYCIA

SZYBKO i DOKŁADNIE

wyucza A. KOTLAROWA

Radom, Lubelska 25.

די קאאפּעראטיווע האנדווערקער באנק אין ראדאם, לובלינער 23.

פיהרט אויס אלע באנק — אָפּעראציעס.

נעמט אָן אינקאַסאָ איבערווייזונגען,

וועלכע ווערען אויסגעצאהלט אין דעם זעלבען טאג.

Niniejszym podaję do wiadomości, Sz. Publiczności m. Radomia, że po kilkoletniej praktyce otworzyłam

GABINET LEKARSKO-DENTYSTYCZNY

w Radomiu Rynek № 17

i przyjmuje pacjentów od godz. **9—2** i od **4—7**

Ceny przystępne. **Ceny przystępne**

Lekarz Dentysta

SZ. BAKOWEN.

Kino Teatr **„CORSO“** w Radomiu.

Od poniedziałku 18 stycznia b. r. i dni następnych.

Uroczysta premjera arcydzieła sztuki polskiej,

Polska Hrabina Paryża

WAMPIRY WARSZAWY **wielka sensacja erotyczna 12 aktów, całość w jednym programie.**

w rolach głównych: **Malina Łabędzka** najpiękniejsza warszawianka, **Juljan Sym** polski Gajdarow.

Reżyserji **Wiktora Biegańskiego**

„העברעאישער קריינז“ אין ראדאָם — לובעלסקא 25.

שבת, 5686 v/8 4 נ. מ. פינקטליך וועט פאָרקומען דער המשך פון משפט איבער יוספס פלאביוס מיט פאָלגענדער טאָג-אָרדנונג:

1) די רעדעס פון דער בעשולדיגונג: י. קורמאן, י. בוים. 2) די רעדעס פון דער פערטיידיגונג: ו. שטאטווינער, פ. גינזבורג. 3) רעפליק. 4) דער פסק — דין.

Kino „ODEON“ w Radomiu.

Od 13 do 24 stycznia. jeden z najświetniejszych obrazów obecnego sezonu, arcydzieło techniki kinematograficznej p. t.

PARYSKA ZABAWKA

Reżyserja przesławnego **Michała Kertesza** twórcy najznakomitszych arcydzieł świata. Niebywały przepych wystawy. Nadzwyczajna gra i technika. Przepiękna treść.

W roli głównej primabalerina OPERY PARYŻA

Lili Damita

Piękniejszej i bardziej uroczej kobiety Radom nie widział.

ביליגע ביכער פאר די אבאָנענטען אין לעזער פון „היינט“ און „ראדאָמער-קעלצער לעבען“

יעדער קאָן זיך פערשאַפען אַב בליאָט ק צו ביליגע פרייזען

	אבאָנענט	בלויז
אנדרעיעוו. ל. דער גובערנאַטאר	1,40	70
איעלט ירושלים און רוים (3 טיילען)	6.20	3.60
אש שלום ר׳ שלמה נגיד	1.60	80
„ „ דערציילונגען	2.30	1.20
„ „ פון שטאָט און דאָרף	2.30	1.20
„ „ דאָס נייע לעבען	1.00	55
א. וואיניטש די בין	2.20	1·20
טורגעניעוו פאָטערס און קינדער (2 טיילען)	4.10	2 40
קארל מארקס בירגער קריג אין פראנקרייך	1.75	75
קאראלענקא אָהן א לשון	2,70	1.50
סעמיאנאוו הונגער	2.30	1.30
פרץ י. ל. די גאָלדענע קייט	1.50	80
„ „ ביינאכט אויפ׳ן אַלטען מארק	2 00	1.20
קופרין א. שולמית	1.40	70
שאכנאוויטש מדינה פון כוזרים.	4.00	2.30

Redaktor i Wydawca CH. M. Herc — Odbito we własnej drukarni Radom Szwarlikowska № 20.